

Nýggjárssrøða løgmanns

Anfinn Kallsberg, løgamaður hevur hildið sína fyrstu løgmannsrøðu

Góðu landsmenn.

Aftur stendur nýtt ár fyri durum, tað seinasta í hesi öldini. Ikki bert eitt ár verður lagt aftur um bak, men eitt túsund-árskeið nærkast endanum.

Hesi túsundárin hava fýroyingar búleikast í Foroyum, alt síðani vikingarnir leitaðu higar, settu búgv, skipaðu samfelagið og hildu ting á Tinganesi.

Setningur landsstýrisins
Eins og norðru forfedrarir búsettust her sum frælst fólk er setningur landsstýrisins við túsundarálok at endurreisa samfelagið sum eina frælsa tjóð.

Eftir lögtingsvalið í vár gjørdist greitt, at fólkíð valdi henda setning sum sín. Tann 15. mai varð nýtt landsstýri skipað millum Fólkalokkin, Tjódveldisflokkinn og Sjálfstýrisflokkinn, og hevur samgonguskjalið sum hovuðsetning fullveldi fyri Føroyar inn í næstu öld.

Hetta eru stórmál at seta sær sum land og fólk. Stórar avbjóðingar liggja í hesum setningi, og nógvar fyrireikningar skulu gerast, búskaparliga, stjórnlaga og politisk.

Landsstýrið hevur sett sær fyrri at fara undir samráðingar við donsku stjórnina næsta heyst um ríkisrættarlaga víðurskipti Føroya. Eftir áttan er at gera ein sáttmála um skipað samstarv landanna millum.

At fyrireika hesa ætlan eru ein sáttmálanævn, ein búskaparnevnd og ein fýrsitingarbólkur sett at gera djúptøknan kanningar um hesi víðurskipti, sum verða stóðandi undir tí politisku víðgerðini og fólkaatkvøðuni í ár 2000.

Fyrst í nýggja árinum verður ein grundlógarnevnd sett at gera álit um eina f-

oyska grundlóg. Grundlógin verður samuleiðis lögð fyri Føroya fólk til fólkaatkvøðu.

Hetta skal verða ein skipað tilgongd, har Føroya fólk verður kunnað út í æsir um hetta mál, samstundis sum tað verður Føroya fólk, ið tekur tað endaliga avgerðina um fýroyskt fullveldi.

Búskapargongdin

Við árslok er vanligt at gera upp fyrri farna árið, hvussu skarst og hvørji útlitini eru fyri næsta ár.

Fyrst í juni mánaði varð avtala gjørd millum landsstýrið og donsku stjórnina um skuldar- og endurgjaldsspurningin um bankamálið.

I hovuðsheitum ásetir avtalan eitt endurgjald fyri bankamálið uppá 900 mió.kr. og eitt fast afturgjald av uttanlandsskuldini uppá 323 mió.kr. árliga í 20 ár við fastari rentu uppá 5%.

Stjórnlagt frælsi og búskaparligt frælsi eru tengd hvør at øðrum. Við hesi avtalu sum grundarlagi eru týðningarmiklar búskaparligar fortreytir lagdar í eina fasta legu næsta árin, og stóðir er lagt undir búskaparligari og politiskari nýhugsan.

Løksins sær út til, at vit eru við at koma uppundan aftur búskaparliga.

Vit hava fyrri stuttum fingið tveir búskaparfrágreiðingar, eina fýroyska og eina danska, og vísa báðar á góð búskaparligt úrslit.

Handilsjavnin gevur framvegis avlop, góðar 400 mió.kr. í ár. Útflutningsvirðið vaks meira enn innflutningsvirðið.

Gjaldsjavnin er beinleiðis ávirkaður av hesum bata, og rentuútreiðslurnar minkaðu. Gjaldsjavnaavlopið verður vørandi omanfyri millardina við árslok.

Nettutanlandsskuldin verður vørandi knappliga null við árslok. Nettotalið

kemst í hovuðsheitum av eini almennari og privatari bruttoskuld uppá einar 8,5 mia.kr. til útheimin við eini tilsvandandi bruttoegn hjá peningastovnum, tryggingarfeløgum, til almenna og til privata útheiminum.

Landskassin hevur havt avlop seinastu tvey árin uppá tilsamans 550 mill.kr., og atlaða avlopið í 1999 er 250 milliónir. Av hesum skulu avdráttir til danska statin 120 mió.kr. gjaldast eins og neyðugt er at seta av til óvøntaðar útreiðslur at standa ímóti við.

Framgongdin í búskapinum seinastu árin fer móguliga at halda fram. Men tað er tó ein ávisur vandi fyri, at vit kunnu fáa eitt minni fall í virkseminum næsta ár. Tað er tí neyðugt at styrkja búskapin og verða væl fyri-reikað til búskaparlig bak-kost.

Vinna

Ótta virkseimið á sjógv og landi sæst aftur í hagtolunum. Longjaldingarnar eru óttar 10% í ár mótvægis í fjór, sum svarar til stóðir í 1990. Serliga er vøksturin stórur í fiskivinnuni, alivinnuni og byggivinnuni.

Júst hesar vinnur hava fært við sær, at fleiri fýroyingar sleppa aftur til arbeid-is og aðrir flyta heim aftur. Fólkatalið óktist 348 fólk, sum svarar til knapt 45.000 íbúgvir við árslok.

Arbeidsløysið er komið niður á 7%, sum er ein stór lækkjing eftir fáuð árum, men talið er enn ov stórt.

Arbeitt verður við at økja um útbúgvingarmøguleikarnar fyri m.a. at forða fyri vørandi arbeidsløysi.

Nýggju lógirnar um útbúgvingar innan tøkni, yrkisskúlar og yrkisútbúgvingar eru ein týðandi liður í at tilbúgva fólk til arbeidsmarknaðin til tess at fylgja tekniligu samskiptsmenningini.

Mynd: Jens Kristian Vang

Vinnuskúlarir verða mentir til nýggjar avbjóðingar, sum m.a. verða neyðugar fyri at menna forleikan hjá fýroysku arbeidsmegini í oljivinnuni.

Sum ein liður í fyrireiðingini til eina oljivinnu er ætlanin at leggja kolvetnis-skattalógina fyri lögtingið til viðgerðar í januar mánaði, og uppskotið til fyrsta útbjóðingarmáfarið verður lagt fram aftan á ólavsøku.

Hóast oljivinnan kann gerast eitt gott íkast til fýroyska vinnulívið, verður fiskivinnan tó verandi okkara hovuðsvinna.

Fiskivinnan sum heild hevur aftur havt eitt gott ár og hevur hildið sær á sama høgna stóði sum undanfarin ár.

Veidían undir Føroyum óktist 9% seinasta árið. Hýsa, upsi og gullaksur eru ókt munandi, men toskur, svartkalvi og kongafiskur eru harafturimóti minkað.

Rakstrarúrslitið í veiðilíðinum gjørdist betri enn undanfarin ár. Veiðivirðið hækkaði meir enn ókingin í veiðingdini, og avreiðing-arvirðið óktist 30%, sum fyrst og fremst stendst av hægri fiskaprisum.

Fiskiflotin hevur verið fýrur fyrri at gjalda hvørjum sít, men ikki nóg mikið til at gera fløgur.

Eitt betri kappingarfori og broyttu reglurnar um at virka ein stórri part av fiskinum í Føroyum hava fært við sær, at ókti útflutningurin av virkaðum fiski og samsvarandi minkaði útflutningurin av óvirkaðum fiski saman við prísvøkstri-um á heimsmarknaðinum hava ókt um útflutningsvirðið góð 10%.

Fyri fyrstu ferð í mong ár kann fiskiðnaðurin vørandi svara hvørjum sít, men ikki nóg mikið til at endurnýggja vinnutólina.

Høgu fiskaprisirnir og lága rentustóðir í lotuni eru

vinnufremjandi ávirkanir úr útheiminum, men tær eru óstöðugar, og vit hava ónga ávirkan á, hvønn veg tær bera.

Vinnupolitikkur okkara eigur at vera langskygður og byggja á vørandi fortreytir fyri kappingarforið, sum er tengt at marknaðarkorunum hjá til privata og berievnum hjá til almenna, og tí hava tálmanin av lónarvøkstri og almennum stuðulsskipanum alstóran týðning.

Ein sjálvberandi búskapur krevur lönsemi í vinnuni. Tað stóðuga lónarlagið seinastu árin hevur borið í sær betri kappingarfori og fleiri arbeidsplass.

Vit eiga tí at vísa varsemi og ikki ókja um rakstrar-útreiðslurnar, tí stóri varsemi í beinleiðis útreiðslum gevur úrtøku aðrastaðni í samfelagnum, sum tøluni greitt vísa.

Innanlandsviðurskipti

Tær nógvu lónarútgjaldingarnar siggjast eisini aftur í inntøkunum hjá kommunum, sum í ár hava fingið væl meira av skattainntøkum, enn fíggjarætlanirnar vístu.

Kommunurnar hava tí verið forar fyrri at goldið eyka niður av skuldini í ár. Tó eru nakrar kommunur, sum hava so stóra skuld, at ein skuldarlætti er neyðugur.

Landsstýrið arbeidir saman við kommunum við at finna eina løysn á hesum álvarsmáli og vørandi verður komið á mál fyrst í komandi ári. Eisini fíggingin hjá kommunum eftir ár 2000 verður viðgjørd og ásett.

Kommunulítið verður lagt til tingsins viðgerð í januar og út frá tí orðaskiftinum verður kommunubygnaðurin í framtíðini stungin út í kortið við tí í hyggju at flyta uppgávur frá landi til kommunur, soleiðis at avgerð og fíggjarlig ábyrgd liggja so nær borgaranum sum gjørligt.

Hetta er ikki minst neyðugt, tá talan er um almennamál, har stóða skal takast til persónlig víðurskipti í hvørjum einstøkum fori.

Pensjónsviðurskiptini hjá teimum eldru eru ikki nóktandi. Tí hevur samgongan sett sær fyrri at betra hesi víðurskipti við eini broyting í pensjónsskipanini sum heild.

Viðurskiptini við útheimin

Neyðugt er, at morkini við grannar okkara verða formliga skipað. Uttan av okkara týðningarmestu uttanlandsmálum er markið millum Føroya og Bretlands. Óformligar samrøður fara fram partanna millum, og mangt bendir á, at partarnir koma fram til eina semju í komandi ári.

Ein av grundarsteinunum undir tí fýroysku vælferðini er samhaldin við útheimin.

Tað eydnaðist at gera grundleggjandi broytingar í sáttmálanum við ES, soleiðis at umleið 97% av okkara samhandli við ES hava óng-

ar handilsligar forðingar.

Samstarvið við útheimin fer at ókjast. Samstarvið við EFTA og ES verður tíkið politiskt upp til máls næsta ár grundað á álitid um samráðingar við Europeiska Samveldið eins og handils-sáttmálar verða gjørdir við aðrar partar av heiminum.

Altjóðagerðin fer at seta upp aftur stóri krøv til Føroyar í komandi tíðum, tí verður neyðugt at Føroyar verða við í teimum avbjóðingum, ið bylgjast úti í heimi og gerast meiri virkin í heimssamfelagnum.

Sínámillum víðurskipti

Takkað verðið flytforinum funnu fýroyingar sær aðrar vinnumøguleikar, tá móguleikarnir heima vøru skerdir.

Óll tit, ið á ein ella annan hátt vøru við til at bera byrðarnar gjøgnum tær tungu tíðmar, soleiðis at vit kundu náa tey úrslit, vit hava lagt á borið í kvøld, eiga eina stóra tøkk uppibørna.

Trupulleikum sleppa vit ikki undan, men at vinna á teimum, tað gevur styrki og áreiði at halda fram. Tann styrkin, ið hevur borið fýroyingum uppi í öldir, er styrkin frá tí Almáttuga.

Føroya fólk kennir til vanlukkur á sjónum, og enn í dag henda slíkir sorgar-leikir.

I hesi løtu leitir hugur okkara í samkenslu til øll tey, sum hava verið fyri missi í farna ári, og hugur okkara leitir eisini inn á Strendur, har einkur, systkin, foreldur og børn stríðast við stóra sorg eftir feiggjarboðið í vár um, at ól mann-ingen á "Sjóborgini" varð farin undir Føroyum.

Hetta rakar tey avvarðandi meint, og er ein smeytur fyri bygdarfólkið og okkum øll sum fólk. Harrin styrki tykkum gjøgnum hesa sváru tíð.

Góðu landsmenn. Vit standa við eitt vegamót í søgu landsins. Týðningarmiklar avgerðir skulu takast, har hvør einstakur fýroyingur eigur sín avgerandi lut.

Tað skal sterkur ryggur til at bera góðar dagar, sigur gamalt orðatak. Lat okkum halda fast um ta framgongd, vit við strevi hava vunnið okkum - eitt búskaparúrslit, sum ikki má gleppa okkum av hondum.

Standa vit saman, tað veri seg persónliga ella samfelagsliga, megna vit at náa tey mál, vit hava sett okkum.

Árið 1998 royndist væl, og eg fari at bera Føroya fólki eina stóra tøkk fyri virkisfýsni farna árið. Eg ivist ónga lótu í, at vit eisini í komandi tíðum við ágrýtni taka við teimum avbjóðingum, ið liggja fyri framman.

Vit stiga nú inn í seinasta árið aðrenn túsundárskipti, og hvør ger sínar tankar í sínum stilla sinni.

Vegna Føroya landsstýri fari at enda at ynskja øllum Føroya fólki á sjógv og landi eitt av Harranum sign-